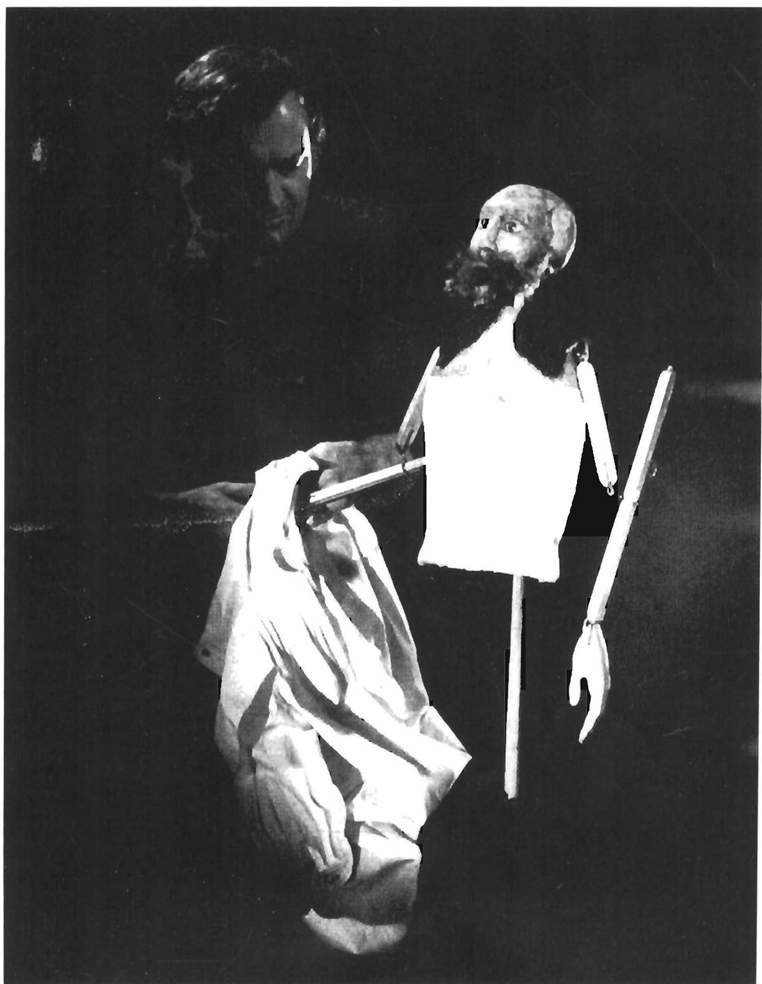
Franz Kafka
PROCES

181 premiera Wrocławskiego Teatru Lalek

Jedyny sposób, żeby zachować godność w przymusowym poddaństwie: uważać władcę za rzecz. Każdy człowiek jest niewolnikiem konieczności, ale niewolnik świadomy stoi znacznie wyżej.

Simone Weil

Franz Kafka
PROCES
Przekład – Bruno Schulz

Adaptacja, inscenizacja, reżyseria–**Wiesław Hejno** ● Scenografia–**Jadwiga Mydlarska–Kowal** ● Muzyka–**Zbigniew Piotrowski**

Obsada: Józef K.–**Jan Fornal** ● Franciszek, Wuj, Odźwierny–**Aleksander Maksymiak** ● Willem, Trzej koledzy z banku, Malarz–**Jacek Przybyłowski** ● Nadzorca, Siepacz, Block–**Jacek Radomski** ● Trzej koledzy z banku, Sędzia, Huld–**Józef Frymet** ● Pani Grubach, Kobieta w sądzie, Ksiądz–**Anna Helman** ● Panna Bürstner, Dziewczyna–**Jolanta Góralczyk** ● Leni–**Elżbieta Hejno** ● Pan w czerni–**Wiesław Hejno** ● Pan w czerni–**Jeoanis Kulios**

Inspicjent–Jeoanis Kulios ● Akustyk–Eugeniusz Pawlina ● Elektryk–Piotr Jacyk ● Operator świateł–Ryszard Osmulski ● Lalki, dekoracje, i rekwizyty wykonano w pracowni plastycznej WTL pod kierunkiem Teresy Mak w składzie: Jerzy Modrzyński, Bożena Albin, Iwona Marek, Jerzy Makowski, Stanisław Rasiak, Maciej Luściński, Jolanta Urbaniak, Halina Antoniak, Franciszek Janik

Wydawca–Wrocławski Teatr Lalek, proj. redakcji–Ireneusz Guszpit,
foto.–Marek Grotowski, proj. graf.–Eugeniusz Smoliński

/.../ W wyniku interakcji zachodzącej między aktorem a manekinem /lalką, figurą/, powstaje sfera napięć sprzyjająca kontaktowi ze światem idei. /.../ Powstanie wspomnianej sfery napięć sprawia, że—do pewnego stopnia—przezwyciężony zostaje platoński dualizm: oto za sprawą Figur obcujemy z Ideami. /.../ Natomiast w tradycyjnym teatrze dramatycznym o ideach albo mówimy, albo ex post powołujemy je do istnienia w naszym umyśle.

M. Jodłowski, Teatr Figur—Jaskinia Platona

Podobnie jak w tylu marzeniach sennych mamy tu do czynienia z wydarzeniami, z których każde jest konkretne i realistyczne, całość jednak nieprawdopodobna i fantastyczna. Aby zrozumieć tę powieść. należy ją odczytywać tak, jakbyśmy słuchali jakiegoś marzenia sennego—długiego, zawiłego snu, w którym zewnętrzne wydarzenia dzieją się w przestrzeni i czasie, będąc odpowiednikiem myśli i uczuć śniącego, w tym przypadku bohatera powieści—Józefa K.

Erich Fromm

Zespół aktorów gra "Proces" w formie mieszanej, jako teatr lalki i teatr ludzki, przy tym oczywiście lalki opanowują scenę. Stają się prawie ludzkiej wielkości i są prowadzone na krótkich zgiętych kijach. Aktor jest prawie zawsze widoczny dla widza. Dlatego nie zawsze rozpoznaje się, kiedy aktor zastępuje lalkę, z pewnością lalce zostaje przyporządkowana większa godność ludzka i wymiar etyczny.

Reiner Wanzelius, Bochumer Anzeiger

...bez wątpienia "Proces" Wrocławskiego Tetru Lalek dał absolutną sumę wszystkiego najlepszego, co do dnia dzisiejszego osiągnął jakikolwiek teatr i stwierdzam to apodyktycznie, stał się najlepszym przedstawieniem lalkarskim, jakie powstało w historii lalkarstwa. Hejno wydobył i rozsypał najtajniejsze treści z kieszeni naszej świadomości i brodziliśmy w tym przez półtorej godziny, osądzaliśmy i byliśmy osądzani. Nie znalazł się sprawiedliwy, który by odważył się pierwszy rzucić kamień.

Peter Mioč, Slobodna Dalmacija

Swoją teatralną wizję "Procesu" umiejscawia Hejno w osobliwym wnętrzu, nasuwającym skojarzenia z kaplicą, którą sobie nazwałem "Kaplicą Sądu Ostatecznego". W tej przestrzeni, budzącej ufność i grozę jednocześnie, rozgrywają się perypetie Józefa K. od chwili, gdy dowiaduje się o "doniesieniu" i "aresztowaniu", aż po dramatyczne spełnienie "wyroku", w który niespostrzeżenie przeobraża się długi, dziwny "proces".

Tadeusz Buski, Sprawy i Ludzie

Jest w tym spektaklu potęga i powaga misterium. Jest monumentalizm i surowość teatru greckiego /chór!/. Lalki, maski i aktorzy na oczach widzów porządkują swoje obowiązki i ujawniają konstrukcję własną i postaci scenicznych. Jest też jakaś prawda: głęboka prawda ludzkiego losu, którego tragizm uosabia lalka. To ona w tym teatrze jest postacią w pełni tragiczną, ona jest obarczona wszystkimi atrybutami nieuchronności ludzkiego bytu, ona jest pytaniem o sens istnienia.

Justyna Hofman, Teatr Lalek

"Co ja mam wspólnego z samym sobą ?"
F. Kafka
/wg. Max Brod, Time of Nead, New York 1972/

Kalendarium

3 lipca 1883 Franz Kafka urodził się w Pradze jako pierwsze dziecko kupca Hermanna Kafki i Julii z domu Löwy.

1889–1893 Szkoła powszechna.

1893–1901 Nauka w Staromiejskim Gimnazjum Niemieckim Państwowym w Pradze.

1901–1906 Studia na niemieckim uniwersytecie w Pradze i przez krótki czas w Monachium. Kafka studiuje początkowo filologię germańską /dwa semestry/, a potem prawo. Intensywna lektura prac Spinozy, Darwina i Nietzschego. Pierwsze, zniszczone później próby literackie m.in. "Opis walki".

1902 Początek przyjaźni z Maxem Brodem.

1906 W czerwcu Kafka kończy studia prawnicze i uzyskuje tytuł doktora praw. W październiku rozpoczyna roczną praktykę sądową.

1908 W monachijskim piśmie literackim "Hyperion" /styczeń–luty/ ukazuje się osiem miniatur Kafki.

1910 W marcu zaczyna pisać dziennik. Będzie kontynuował te zapiski do 12 czerwca 1923.

1912 13 sierpnia w domu rodziców Maxa Broda w Pradze Kafka poznaje pannę Felicję Bauer z Berlina. W nocy z 22 na 23 września pisze zadedykowane jej opowiadanie "Wyrok". We wrześniu i październiku pracuje również nad pierwszym rozdziałem powieści "Ameryka". Pracę tę przerywa na trzy tygodnie, podczas których powstaje nowela "Przemiana".

1913 Podczas świąt wielkanocnych /23–24 marca/ pierwsza wizyta u Felicji w Berlinie. W maju ukazuje się "Palacz".

1914 12 kwietnia Kafka oświadcza się o rękę Felicji, 1 czerwca oficjalne zaręczyny, 12 lipca zaręczyny zostają zerwane. W sierpniu początek pracy nad powieścią "Proces". W październiku dalsza praca nad "Procesem". Powstaje też nowela "Kolonia karna".

1915 W styczniu ponowne spotkanie z Felicją Bauer. Nagroda literacka im. Theodora Fontanego za rok 1915.

1917 W lipcu drugie zaręczyny z Felicją Bauer. W nocy z 9 na 10 sierpnia pierwszy gwałtowny krwotok płucny. Lekarze stwierdzają u niego gruźlicę płuc. W końcu grudnia ostateczne zerwanie zaręczyn z Felicją.

1918 Znajomość z Julią Wohryzek. Praca nad opowiadaniami z cyklu "Budowa chińskiego muru".

1919 W maju ukazuje się drukiem "Kolonia karna". Zaręczyny z Julią Wohryzek, zerwane w listopadzie. Zbiór opowiadań "Lekarz wiejski".

1920 Spotkanie z czeską pisarką i tłumaczką Mileną Jesenską–Polak, które daje początek ożywionej korespondencji /"Listy do Mileny"/.

1922 W styczniu praca nad powieścią "Zamek", której pierwsze fragmenty czyta przyjaciołom 15 marca. Wiosną pisze też opowiadanie "Głodomór". W maju ostatnie spotkanie z Mileną Jesenską.

1923 W lipcu znajomość z Dorą Dymant, we wrześniu zamieszkuje wraz z nią w Berlinie. Pod koniec roku oddaje do druku "Głodomora".

1924 W marcu ciężko chory Kafka przenosi się z Berlina do Pragi. Wiosną wyjeżdża do sanatorium Kierling pod Wiedniem. Towarzyszy mu m. in. Dora Dymant.

3 czerwca 1924 Kafka umiera w sanatorium Kierling.

1925 Staraniem Maxa Broda w wydawnictwie Die Schmiede ukazuje się "Proces".

Wrocławski Teatr Lalek

Wrocław, pl. Teatralny 4, tel. 44 12 16, tel/fax 44 48 32

Dyrektor naczelny i artystyczny–**Wiesław Hejno** ● Dyrektor do spraw administracyjnych–**Irena Tkaczyk** ● Scenograf–**Jadwiga Mydlarska–Kowal** ● Kierownik muzyczny–**Bogusław Klimsa**

Wrocławski Teatr Lalek przygotowujący swe premiery już od ponad czterdziestu pięciu lat należy obecnie–zdaniem krytyków i znawców sztuki–do tych zjawisk, które kształtują oblicze współczesnego lalkarstwa europejskiego. Opinie te potwierdza zainteresowanie, jakim teatr cieszy się poza granicami kraju, a także wyróżnienia i nagrody zdobywane na międzynarodowych festiwalach w Bochum /Niemcy/, Zagrzebiu, Vaasa /Finlandia/. Teatr występował m. in. we Francji, na Węgrzech, we Włoszech, w Szwecji, Jugosławii, Japonii, Szwajcarii, Niemczech, Finlandii, Austrii, Kanadzie. O wrocławskich spektaklach pisano entuzjastycznie w specjalistycznych czasopismach, takich jak: "Figuren Theater", "Animation", "Bühnenkunst", "Nowi Prolog", "Teatteri".
Scena Mała Wrocławskiego Teatru Lalek jest fenomenem w polskim teatrze lalek. Jest ona właściwie jedynym miejscem w Polsce, gdzie konsekwentnie i nieprzerwanie od ponad dwudziestu lat przygotowuje się spektakle lalkowe dla dorosłych, budując jednocześnie oryginalny program poszukiwań twórczych. Punktem wyjścia tego programu jest stanowisko, iż dążenie w perfekcji do animizacji jest złudne, bo nietwórcze. Jak twierdzi Wiesław Hejno–reżyser i twórca profilu artystycznego Sceny Małej–chcemy zbadać wszystkie możliwości, jakich dostarcza tworzywo teatru lalek. Pragniemy zgłębić jego materialność pamiętając, że lalka teatralna jest jednocześnie dziełem sztuki kryjącym w sobie idee. Najbardziej interesuje nas kontakt aktora z lalką, wzajemne relacje, jakie pomiędzy nimi zachodzą.
"Mocną stroną teatru Wiesława Hejno są te właśnie instyktowne, świadome plastycznie alegorie wydarzeń magicznych, mitycznych. Jego teatr lalek jest teatrem w dużym stopniu rytualnym, który przekłada zdarzenia wielowarstwowe i wieloznaczne na obraz" /Bühnenkunst/.
Fascynacja teatrem lalek, jego ekspresją, każe recenzentom porównywać lalkę z żywym aktorem, szukać ograniczeń teatru dramatycznego. "Aktor ze swymi najbardziej ekstremalnymi możliwościami, na scenie odbierany jest zawsze z perspektywy doświadczeń ludzkich, natomiast lalka nie /.../. Lalki przekraczają granice doświadczeń człowieka, teatr lalek zaś granice teatru aktorskiego" /Figuren Theater/.